

ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

**АРХЕОЛОГІЧНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ
В УКРАЇНІ
2018**

Головний редактор

БОЛТРИК Юрій Вікторович, канд. іст. наук

Редакційна колегія

БУЙСЬКИХ Алла Валеріївна, д-р іст. наук

ГОРБАНЕНКО Сергій Анатолійович, канд. іст. наук

ЗАЛІЗНЯК Леонід Львович, д-р іст. наук, проф.

КУЛАКОВСЬКА Лариса Віталіївна, канд. іст. наук

ЛИТВИНЕНКО Роман Олександрович, д-р іст. наук, проф.

МОЦЯ Олександр Петрович, член-кореспондент НАН України, проф.

ОТРОЩЕНКО Віталій Васильович, д-р іст. наук, проф.

ПОТЄХІНА Інна Дмитрівна, канд. іст. наук

САПОЖНИКОВ Ігор Вікторович, д-р іст. наук

СКОРИЙ Сергій Анатолійович, д-р іст. наук, проф.

СУПРУНЕНКО Олександр Борисович, канд. іст. наук

ТЕРПИЛОВСЬКИЙ Ростислав Всеволодович, д-р іст. наук, проф.

ЧАБАЙ Віктор Петрович, член-кореспондент НАН України, проф.

*Затверджено до друку Вченою радою
Інституту археології НАН України*

Прийом матеріалів:

*Польовий комітет ІА НАН України
просп. Героїв Сталінграда, 12, м. Київ 04210
тел. (044) 254-11-37, 254-11-66
факс (044) 418-33-06
e-mail: polkonia@gmail.com*

*Виходить за інформаційної підтримки
ВГО «Спілка археологів України»*

*Видання здійснене коштом
ДП «НДЦ "Охоронна археологічна
служба України"» ІА НАНУ*

**ОХОРОННА
АРХЕОЛОГІЧНА
СЛУЖБА
УКРАЇНИ**

А-87 *Археологічні дослідження в Україні 2018.* Київ: ІА НАН України, 2020, 310 с.

ISBN 978-617-7810-11-6

Видання є щорічником, який готується до друку Польовим комітетом Інституту археології НАН України. Містить інформаційні повідомлення про роботу археологічних експедицій поточного польового сезону.

Стане в нагоді науковцям, студентам і всім, хто стежить за розвитком сучасної української археологічної науки.

УДК 904(477)

В оформленні обкладинки використано фото: могильника Острів 1 (В. Гнера та І. Зоценко) і фігурки предстоячої Богородиці з поселення Ходосівка-Рославське (І. Ремізівський)

ISBN 978-617-7810-11-6

© Інститут археології НАН України, 2020
© Автори статей, 2020

Редактори: *О. Білинський, О. Каряка, М. Павлова*; оформлення обкладинки: *А. Панікарський*; верстка: *С. Горбаненко*

Підписано до друку 25.03.2020. Формат 60 × 84 1/8. Папір офсетний.

Друк офсетний. Гарнітура Antiqua. Обл.-вид. арк. 37,9.

Ум. друк. арк. 36,2. Наклад 200 прим. Зам.

Інститут археології Національної академії наук України; 04210, м. Київ, проспект Героїв Сталінграда, 12; www.iananu.org.ua.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 6290 від 09.07.2018 р.

ЗМІСТ

ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ	
МАНІГДА О., ГРАБОВСЬКА О. Робота експедиції «Уличі» у Калинівському районі	10
ПЕТРАУКАС О., ДІДЕНКО С., МИЛЯН Т., ОСАУЛЬЧУК О. Поховання черняхівської культури з бронзовим посудом на Вінниччині	11
САЛО Б., ШЕЛЕХАНЬ О. Дослідження кургану Кладова Могила	12
ВОЛИНЬСЬКА ОБЛАСТЬ	
БАЮК В. Роботи в Історико-культурному заповіднику м. Луцька	14
СІЛАЄВ О., ІЛЬЧИШИН З., ВАШЕТА М. Рятівні дослідження на пам'ятках Роговичі 1, Роговичі 2 та Марковичі 1	16
ПЕТРАУСКАС А., МАЗУРИК Ю. Розвідки на території Старосільської сільської ради Маневицького району	18
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ	
ЗАЛІЗНЯК Л., КУБЛІЙ М., ВЕЙБЕР А., ХЛИСТУН Є. Розкопки багатошарового поселення Огринь 8	19
ПОЛІН С., ДАРАГАН М. Дослідження курганів біля м. Покров	22
РОМАНЧУК Д. Розвідка на білозерському поселенні Куکان	24
РОМАШКО О., МАРІНА З. Дослідження у Присамар'ї	26
СТАРИК О., РУТКОВСЬКА О. Пам'ятка археології поблизу смт Токівське	27
ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ	
ЗАБАВІН В., НЕБРАТ С. Поселення доби пізньої бронзи біля с. Кременівка	29
ДЕМІНА А., БЛИНСЬКИЙ О. Розвідки поруч із заповідником «Кам'яні Могили»	31
ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСТЬ	
ВАШЕТА М., ПАНИШКО С., ПЕТРАУСКАС А. Розкопки на північному городищі літописного Возв'язля	33
ПЕТРАУСКАС А., ПЕТРАУСКЕНЕ А., ХАДАДОВА М. Розкопки середньовічної лісотехнічної споруди в Хорошівському районі Житомирської області	34
ПЕТРАУСКАС А., ТИМОШЕНКО В., ХАДАДОВА М. Дослідження на городищі в м. Малин	35
ПЕТРАУСКАС А., ХАДАДОВА М. Розкопки на городищі в м. Коростень	36
ПЕТРАУСКАС А., ХАДАДОВА М. Розкопки на городищі в урочищі Бабина Гора в м. Олевськ ..	37
ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ	
МОЙЖЕС В. Результати досліджень зруйнованих церков Ужгорода	38
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ	
АНДРУХ С., ТОЩЕВ Г., ТОЩЕВ А. Дослідження Мамай-Гори	42
ДЖОС В. Розвідки на території Національного історико-археологічного заповідника «Кам'яна Могила»	42
ПАПАНОВА В., ТОЩЕВ Г., КАЇРА Ф. Розкопки курганів доби бронзи в Пологівському районі ..	43
КИЇВ	
БОБРОВСЬКИЙ Т., САВИЦЬКИЙ В., СТРИХАР М. Дослідження у садибі Софійського собору у м. Києві	45
ІВАКІН В., БАРАНОВ В., БІБІКОВ Д., ЧЕКАНОВСЬКИЙ А. Розкопки Архітектурно-археологічної експедиції ІА НАНУ по вул. Щекавицькій, 46 ...	48
ІВАКІН Г. (†), ІВАКІН В., БАРАНОВ В., ЗОЦЕНКО І., ОЛЕНИЧ А., ЩЕРБА Б., ЛАВРОВ В. Роботи на території Подолу	50
ІВАКІН Г. (†), ІВАКІН В., БАРАНОВ В., ОЛЕНИЧ А. Дослідження Архітектурно-археологічної експедиції ІА НАНУ на вул. Цитадельна, 3 ..	52
КОЗЛОВСЬКИЙ А., КРИЖАНОВСЬКИЙ В. Давньоруське кладовище по вул. Кудрявській, 24а ..	54
КОЗЛОВСЬКИЙ А., КРИЖАНОВСЬКИЙ В. Давньоруське поселення по вул. Кудрявській, 24а ..	57
ТАРАНЕНКО С., МАХОТА О., МИСЬКО Ю. Археологічний сезон у Національному Києво-Печерському історико-культурному заповіднику ..	59
КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ	
БІБІКОВ Д., ДЯЧЕНКО Д., ІВАКІН В. Дослідження в м. Вишгород	61
ВІДЕЙКО Михайло, БУРДО Н., СЛЕСАРЄВ Є., ВІДЕЙКО Марія. Розкопки біля с. Трипілля	62
ВІДЕЙКО Михайло, СЛЕСАРЄВ Є., ВІДЕЙКО Марія. Розвідки в Обухівському районі	65
ГОТУН І. Роботи в Гребенях на Київщині	68
ГОТУН І., БІТКОВСЬКА Т., КАЗИМІР О., КУРЗЕНКОВ М., ЛОЗНИЦЯ Т. Невідомий зарубинецький пункт у Ходосівці	69
ГОТУН І., БОБРОВСЬКИЙ Т., ЦИЛІЦЬКИЙ В. Печера у південній частині Ходосівки	71
ГОТУН І., КАЗИМІР О., БАБЕНКО Р., ОСИПЕНКО М. Розвідкові роботи у Гатному	72
ГОТУН І., КАЗИМІР О., КУРЗЕНКОВ М., ГУНЬ М. Обстеження ділянок Софіївсько-Борщагівського селища	73
ГОТУН І., КАЗИМІР О., СУХОНОС А., КУРЗЕНКОВ М. Обстеження пам'яток Ходосівського археологічного комплексу	76
ГОТУН І., СІНИЦЯ Є., БІТКОВСЬКА Т., ВОЛОДАРЕЦЬ-УРБАНОВИЧ Я. Зарубинецьке житло з урочища Фіалки в Ходосівці	77
ГОТУН І., СУХОНОС А., КАЗИМІР О. Охоронні розкопки селища Ходосівка-Чумаків Куток	80
ГОТУН І., СУХОНОС А., КАЗИМІР О., ГУНЬ М. Роботи у східній частині селища Ходосівка-Рославське	82
ГОТУН І., ПЕТРАУСКАС А. Роботи на посаді літописного міста Іван	86
ІВАКІН В., БАРАНОВ В., ДЖІК М., ЗОЦЕНКО І., СОРОКУН А., МАНІГДА О. Дослідження мо-	

гильника Острів 1 та давньоруського городища в Сухолісах	87	КОЗЛЕНКО Р. Хора Ольвії: дослідження пам'яток римського часу	138
ІВАКІН В., ЗОЦЕНКО І., ОСАДЧИЙ Р., СОРОКУН А., ПЕРЕВЕРЗЄВ С. Розвідки Архітектурно-археологічної експедиції ІА НАНУ на Київщині	90	КРУТІЛОВ В. (†), ЧИСТОВ Д. Роботи на о. Березань (ділянка «О-Західний»)	140
ІВАКІН В., ПЕРЕВЕРЗЄВ С., СОРОКУН А., ХОПТИНЕЦЬ І., КУРЗЕНКОВ М. Дослідження літописного Чорнобиля	93	ПІСТРУЛІ І., ГЛАВЕНЧУК А. Дослідження стоянки Анетівка 1	142
ПЕТРАУСКАС О., АВРАМЕНКО М., БАБЕНКО Р. Розкопки пам'ятки черняхівської культури Обухів 1	95	СМИРНОВ О., БОНДАРЕНКО Д., ЗАПОРОЖЕЦЬ О. Дослідження Бондаревських джерел ..	144
КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСТЬ		СМИРНОВ О., СМИРНОВ Л. Дослідження на теренах Куцурубської ОТГ Очаківського району ..	145
БЕЛЕНКО М., ГРИЦИК Ю., КОЛИБЕНКО В., ОСИПЕНКО М. Розвідки Національного музею історії України	96	ФОМЕНКО В., ТОВКАЙЛО М., ДЯЧЕНКО М., ТРЕБУХ О. Багатошарові поселення Гард і Лідина Балка	148
ВЄТРОВ Д., НЕЗДОЛІЙ О. Розвідки пам'яток кам'яної доби поблизу сіл Бирзулове та Лікареве	97	ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ	
КЮСАК Д. Розкопки на багатошаровій пам'ятці Мельнична Круча	100	КЮСАК Д., ДЕНИСЮК В., КОЛЕСНИЧЕНКО А. Розвідки пам'яток неоліту – енеоліту в Савранському та Балтському районах	152
КЮСАК Д., ДЕНИСЮК В., КОЛЕСНИЧЕНКО А. Пам'ятки неоліту – енеоліту в Гайворонському та Благовіщенському районах	102	ОЛЕНИЧ А., ГНЕРА В. Нововиявлені археологічні пам'ятки ранньомодерного часу Одещини ...	152
СКОРИЙ С., ОРЛИК О., ЗИМОВЕЦЬ Р., КАРАВАЙКО Д. Дослідження на півдні Кіровоградщини	103	САВЕЛЬЄВ О. Розвідки на поселенні пізньоархаїчного часу Надлиманське ХІ	153
ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТЬ		ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСТЬ	
ТЕЛІЖЕНКО С. Моніторинг та інвентаризація об'єктів археологічної спадщини Луганщині ...	105	БАШКАТОВ Ю., БІТКОВСЬКА Т., ПЕФТІЦЬ Д. Дослідження багатошарового поселення Єрствівка ІІ ..	155
ТЕЛІЖЕНКО С. Дослідження околиць с. Шипилівка Попаснянського району	106	ГРЕЧКО Д., ДЕМЧУК Ж., КАРЯКА О., КРЮТЧЕНКО О., РЖЕВУСЬКА С. Роботи на курганах групи Б Більського некрополя	156
ТЕЛІЖЕНКО С., ІВАНИЦЬКИЙ В. Роботи в зоні зведення електроопору Донбаська-Донська та Кременська-Ювілейна	106	ГРЕЧКО Д., ДЕМЧУК Ж., КРЮТЧЕНКО О., РЖЕВУСЬКА С. Дослідження ґрунтового могильника в ур. Барвінкова Гора	158
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ		ГРЕЧКО Д., КРЮТЧЕНКО О. Дослідження «південного» валу Більського городища	159
ГАВІНСЬКИЙ А. Дослідження у Ставчанах на Львівщині	109	ЗАДНІКОВ С. Східне укріплення Більського городища: підсумки досліджень	160
ГАВІНСЬКИЙ А., БЛАС Н., РИБЦЬКА М. Розкопки поселення культури ліщастого посуду Винники-Лисівка у 2017 – 2018 рр.	111	КОВАЛЕНКО О., ЛУГОВИЙ Р. Дослідження сотенного містечка Опішного	160
ГРИНЧИШИН Б., КОНОПЛЯ В., СИДОРОВИЧ В., СТЕБЛІЙ Н. Розкопки довкола Винниківського озера	112	ПУГОЛОВОК Ю. Роботи на Глинському археологічному комплексі	162
ОНИЩУК Я., БЛАС Н., ГРИНЧИШИН Б., СИДОРОВИЧ В. Могильник римського часу біля с. Карів	115	ПУГОЛОВОК Ю. Дослідження Опішнянського городища	163
СПЛАЄВ О., САЛО Б. Розвідки на Львівщині	116	ШАПОРДА О. Дослідження на теренах Більського археологічного комплексу	164
ФИЛИПЧУК А. Підсумки вивчення давнього Пліснеська	118	ШРАМКО І. Західне укріплення Більського городища: підсумки досліджень	167
МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСТЬ		ШРАМКО І., ЗАДНІКОВ С. Дослідження округи Більського городища	168
БОНДАРЕНКО Д., СМИРНОВ О. Поселення та святилище античного комплексу Вікторівка І ...	119	ШРАМКО І., ЗАДНІКОВ С. Дослідження поселення ранньоскіфського часу Лазьківські Ставки 1 ..	169
БУЙСЬКИХ А., ІВЧЕНКО А. Дослідження Ольвійського некрополя	121	РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ	
БУЙСЬКИХ А., ТВАРДЕЦЬКИЙ А., НОВИЧЕНКОВА М. Цитадель римського часу в Ольвії: результати українсько-польського проекту	124	ВОЙТЮК О., МАРЧУК А. Дослідження поселень та залишків укріплень Рівненської області	170
БУЙСЬКИХ А., ФОРНАСЬЄ Й., КУЗЬМІЩЕВ О. Дослідження Ольвійського передмістя	128	ВОЙТЮК О., МАРЧУК А. Дослідження центральної частини Острога	171
БУЙСЬКИХ А., ФОРНАСЬЄ Й., ШЕЙКО І., ЧЕЧУЛІНА І. Дослідження терасного міста Ольвії ..	130	ПШЕНИЧНИЙ Ю., БАРДЕЦЬКИЙ А., БОНЧКОВСЬКИЙ О. Роботи на багатошаровому поселенні Дубно – Острів Дубовець	174
ГОРБЕНКО К. Вивчення городища Дикий Сад ..	133	ЧАБАЙ В., СТУПАК Д., ВЕСЕЛЬСЬКИЙ А., ДУДНИК Д. Верхньопалеолітична стоянка Бармаки у м. Рівне	179
КЮСАК Д. Розвідки пам'яток енеоліту в Кривоозерському районі	137	СУМСЬКА ОБЛАСТЬ	
		БІЛИНСЬКА Л., БІЛИНСЬКИЙ О. Розвідки на території Сумської області	183

ГРЕЧКО Д., КАРЯКА О., КРЮТЧЕНКО О., КОРОТЯ О., ОСАДЧИЙ Є. Дослідження пам'яток скіфського часу у Сумському та Краснопілськкому районах	185	КУШТАН Д., ОЧЕРЕТНИЙ С. Розвідки Черкаської експедиції	236
КАРАВАЙКО Д., КАЧУРА (ПЛАКСІНА) О. Городище та поселення Ширяєво	188	МАГОМЕДОВ Б., ДІДЕНКО С., МИЛАШЕВСЬКИЙ О. Розкопки на могильнику черняхівської культури біля с. Легедзине	239
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ		МАРЧЕНКО О., СИВОЛАП М., ПРЯДКО О., ДЕТКІН А., БОРИСОВ А. Обстеження поселення в урочищі Залізьки 2	240
СТРОЦЕНЬ Б. Дослідження Тернопільського замку	191	МОГИЛОВ О., ЛЯШКО Ю., РУДЕНКО С. Дослідження кургану скіфського часу в Потясминні	241
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ		МОГИЛОВО, РУДЕНКО С., ПАНЧЕНКО К., ЛЯШКО Ю. Роботи на Мотронинському городищі	241
АКСЬОНОВ В. Дослідження на катакомбному могильнику біля с. Верхній Салтів	194	ПОЛТАВЕЦЬ В., МОГИЛОВ О., КОЗАК О., РУДЕНКО С. Дослідження колективного захоронення в Чигирині	243
АКСЬОНОВ В. Роботи на ранньосередньовічному Нетайлівському могильнику	196	ШИДЛОВСЬКИЙ П., ПЕАН С., ДЕМЕЙ Л., КРЕПІН Л., ЦВІРКУН О., ЧИМИРИС М., МАМЧУР Б. Поновлення досліджень четвертого Межирицького житла	244
ДІДИК В., БІЛЬКО І., КАЧАЛО С., ОХРИМЕНКО Г. Розвідки в Дергачівському районі	198	ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСТЬ	
КВІТКОВСКИЙ В., СВИСТУН Г. Дослідження Кицівського археологічного комплексу	201	НЕЧИТАЙЛО П., ТИМЧУК Д., ДОЛЖЕНКО Ю., КАЛАШНИК Є., РІДУШ Б. Роботи на скельно-печерному комплексі в с. Василівка Сокирянського району	248
КОЛОДА В. Дослідження нових житлово-господарчих і культових комплексів на городищі в с. Мохнач.	204	ПЕТРАУСКАС О., АВРАМЕНКО М. Дослідження могильника черняхівської культури Комарів 1	250
ЛЮБИЧЕВ М., МИЗГІН К., ШУЛЬТЦЕ Е., ВАРАЧОВА К., ФІЛАТОВ Д., РУСНАК В. Дослідження пам'яток пізньоримського часу на Харківщині	206	ПЕТРАУСКАС О., ШИШКІН Р. Дослідження ремісничої факторії черняхівської культури в Комарові на Подністров'ї	251
СНІЖКО І., БАБЕНКО Л. Дослідження пізньопалеолітичної стоянки біля с. Кам'янка	207	ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ	
ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСТЬ		КЕДУН І., ЛИЦЕВИЧ Я., ПАРХОМЕНКО О. Дослідження на території м. Ніжин	253
БЛЯЄВА С., ГУЛЕНКО К., ІЄВЛЕВ М., МАНІГДА О., ФІАЛКО О., ЧУБЕНКО О. Роботи Південної середньовічної експедиції	210	МОЦЯ О., КАЗАКОВ А., РИЖИЙ В. Дослідження Чернігова	254
ГЕРАСИМОВ В., РЕЙДА Р., СМІРНОВ О. Дослідження Чорноморської міжнародної підводної археологічної експедиції ІА НАН України	212	МОЦЯ О., СКОРОХОД В., ЖИГОЛА В. Дослідження передгороддя в Чернігові	255
КОЛЕСНИЧЕНКО А. Обстеження Ягорлицького поселення	214	НОГІН Є. Дослідження неолітичних поселень Турбін-Мис та Серикові Сосни	258
СМІРНОВ О., СМІРНОВ Л. Розвідки на теренах Білозерського району Херсонщини	215	СИТИЙ Ю., МЕЗЕНЦЕВ В. Дослідження на території Батурина	259
СИМОНЕНКО О., ДЗНЕЛАДЗЕ О., СІКОЗА Д. Роботи на Херсонщині	217	СКОРОХОД В., ЖИГОЛА В. Дослідження кургану в с. Морівськ	260
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ		СКОРОХОД В., ЖИГОЛА В., БЛАЖЧЕК Д. Нові дослідження Шестовицьких курганів	262
ГУЦАЛ В. Дослідження курганів ранньоскіфського часу на Хмельниччині	218	СКОРОХОД В., КАПУСТІН К., СИТА Л., ТЕРЕЩЕНКО О. Дослідження посаду Виповзівського городища	263
НЕЧИТАЙЛО П., ТИМЧУК Д., ОМЕЛЬЧЕНКО О. Дослідження на вулиці Зарванська 7/3, 7/4 у Кам'янці-Подільському	219	СКОРОХОД В., МОЦЯ О., ЖИГОЛА В. Роботи на Виповзівському городищі	265
СТАРЕНЬКИЙ І., ЛЕВІНЗОН Є. Дослідження Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника	222	СКОРОХОД В., СОРОКІН С., СИТИЙ Ю., ТЕРЕЩЕНКО О. Дослідження в урочищі Орешня у смт Седнів	266
ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ		ЧЕРНЕНКО О., КРАВЧЕНКО Р., ЛУЦЕНКО Р. Дослідження городища Свердловське 1 біля с. Деснянське Коропського району	268
БАШКАТОВ Ю., БІТКОВСЬКА Т. Дослідження поселення ранньоримського часу біля с. Івківці (ур. Троянка) на Чигиринщині	225	ЧЕРНЕНКО О., НОВИК Т. Роботи на території Сельцького Свято-Успенського монастиря в Чернігові	270
БОЛТРИК Ю., ПРОБИЙГОЛОВА О., КАРМАЗІНА Л., ОЧЕРЕТНИЙ С., ЧЕРНИШ С., ЦВІРКУН О. Поселення доби раннього заліза біля «Висоти 184,4» на Канівщині	227	ЧЕРНЕНКО О., НОВИК Т., ЖАРОВ Г. Дослідження на території окольного граду стародавнього Чернігова	272
БОЛТРИК Ю., ПРОБИЙГОЛОВА О., КАРМАЗІНА Л., ЧЕРНИШ С., КОРЖ А., ОЧЕРЕТНИЙ С. Третій сезон досліджень городища Лисуха	231		

**МЕТОДИ ПРИРОДНИЧИХ НАУК
В АРХЕОЛОГІЇ**

БОНЧКОВСЬКИЙ О. Палеопедологічні та літолого-стратиграфічні дослідження археологічних пам'яток Волинської височини у 2018 році	275	СЕРГЕСЬВА М. Дослідження археологічної деревини у 2016–2018 рр.	284
НЕСТЕРОВСЬКИЙ В. Геолого-мінералогічні дослідження	278	ЯНІШ Є. Короткі відомості щодо археозоологічних досліджень остеологічних матеріалів, проведених у 2015–2018 рр.	291
ГРИЦЕНКО В. Аналіз зразка вапняку з археологічної пам'ятки Гончарівка	279	КУЦОКОНЬ Ю. Археοіхтіологічні визначення 2018 р.	294
КОРОХІНА А. Петрографічні дослідження археологічної кераміки у 2018 р.	279	КОВАЛЬЧУК О. Археοіхтіологічні визначення 2017–2018 рр.	299
ГОШКО Т. Дослідження розпису на кераміці з поселення Трипілля	283	ГОРОБЕЦЬ Л. Визначення решток птахів у знахідках 2018 р.	301
ТКАЧУК Л. Відбиток тканини на горщику з Гончарівки	284	УШКОВА Ю. Аналіз одонтологічних матеріалів ямного часу з могильника Виноградне	302
		РУДИЧ Т. Палеоантропологічний матеріал з розкопок могильників черняхівської культури	303
		ДОЛЖЕНКО Ю., ПОТЄХІНА І. Аналіз краніологічної серії з поховань XVIII–XIX ст. у Вінниці	305

черешковий ніж; фрагменти залізної рамчастої поясної пряжки; глиняний горщик-цідилка.

У поховальній камері катакомби 148 виявлені рештки дорослого чоловіка та дитини, які лежали на підстилці з деревного вугілля. Кістяк чоловіка зберігав анатомічний порядок та розташовувався вздовж торцевої стінки камери. Небіжчиків поклали у випростаному положенні на спині головою вліво від входу, руки випростані вздовж тулуба, ноги прямі та перехрещені (зв'язані). Чоловіка супроводжували такі речі: тесло-мотика; сокира-чекан; залізні черешкові ножі; елементи поясної гарнітури (бляшки, наконечник поясу) (рисунок: 26–28). З чоловіком пов'язана і шабля, яка була поставлена вертикально біля лівої бокової стінки камери поряд з залишками м'ясної жертвовної їжі та глиняним глечиком. Кістяк дитини розташовувався паралельно кістяку чоловіка, ближче до входу до поховальної камери, та ніс сліди незначної навмисної руйнації, здійсненої у давнину. Череп дитини лежав на зводі та був розвернутий лицевим відділом до лівої бокової

стінки камери. Дитину супроводжували такі речі: дві бронзові сережки з рухомою підвіскою (рисунок: 29); срібна арабська монета, що була перетворена на нашивку; бронзові гудзики та бубонці (рисунок: 24, 25, 30, 31); намисто зі скла; підвіска-амулет з пташиними голівками (рисунок: 23).

Камера катакомби 150 містила вщент зруйновані рештки двох дорослих людей (чоловіка та жінки), які лежали на підстилці з деревного вугілля. На дні камери виявлений такий поховальний інвентар: залізні черешкові ножі; бронзовий гудзик-дзеркальце (рисунок: 33); сердолікове та скляне намисто; бронзові гудзики; металеві деталі від ремінців взуття (пряжки, бляшки, наконечники); дві бронзові сережки з нерухомою підвіскою (рисунок: 32); гудзик стрижнеподібного типу (рисунок: 34); бронзова каблучка; елементи поясної гарнітури (бронзові литі бляшки, пряжка, наконечник поясу) (рисунок: 35–39).

Знайдений поховальний інвентар дозволяє датувати досліджені поховальні комплекси початком – третьою чвертю IX ст.

В. Аксьонов

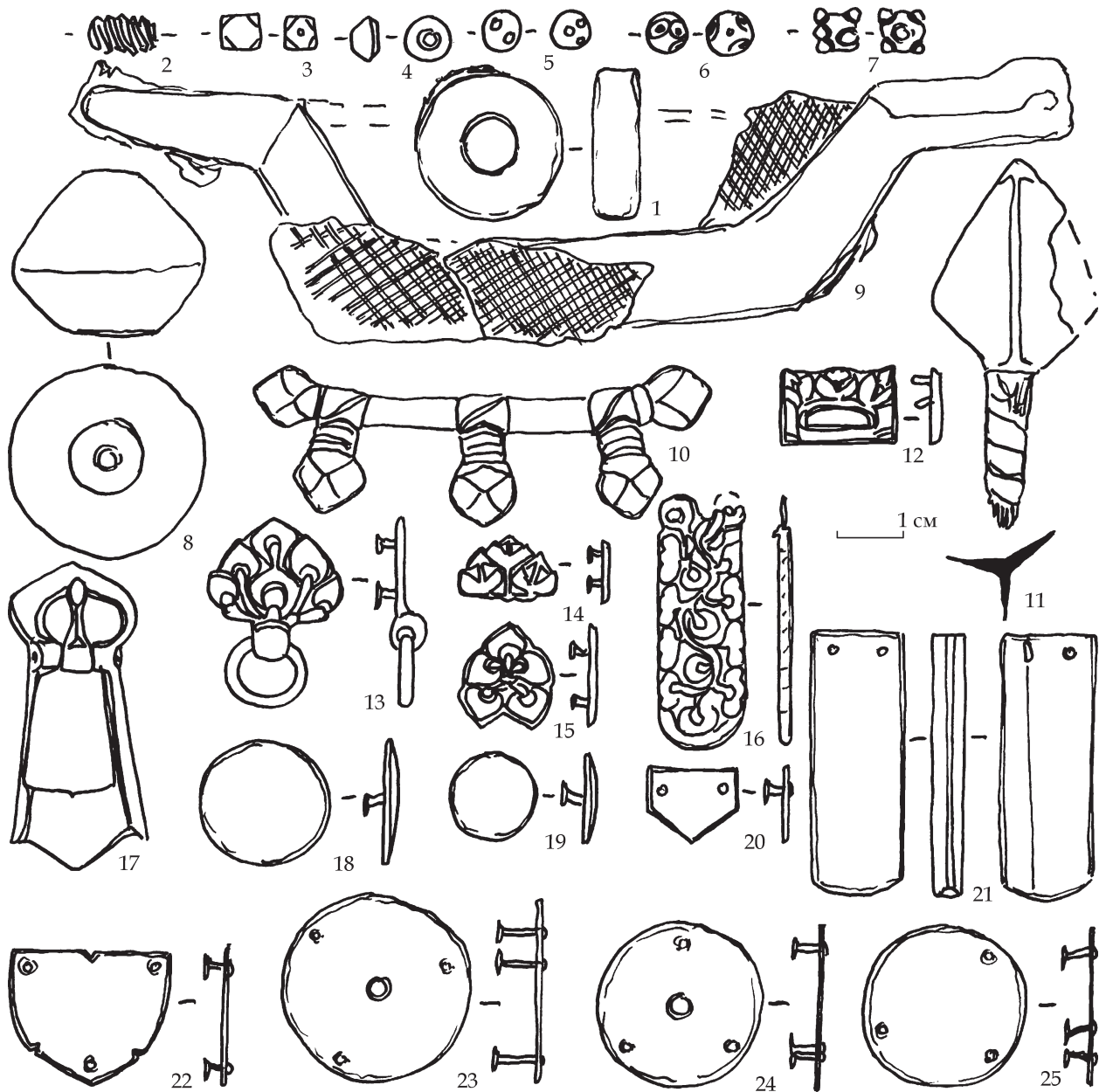
РОБОТИ НА РАННЬОСЕРЕДНЬОВІЧНОМУ НЕТАЙЛІВСЬКОМУ МОГИЛЬНИКУ

Роботи на Нетайлівському могильнику салтово-маяцької культури проводилися зусиллями співробітників відділу археології Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова. На могильнику досліджено три поховання (№№ 534–536) у ґрунтових ямах. Усі поховальні ями орієнтовані своїми довгими сторонами вздовж лінії схід–захід. У могильних ямах поховань 534 і 536 були зафіксовані сліди повторного вкопу, який був зроблений ще в давнину та доведений до дна могильної ями.

Яма поховання 534 на рівні її фіксації мала форму овалу, довжина якої становила 3,1 м, а ширина – 2,15 м. Біля дна могильна яма мала форму прямокутника із заокругленими кутами, розміри 2,72 × 0,74 м, була орієнтована своїми довгими сторонами вздовж лінії схід – захід з незначним відхиленням на південь (азимут 86°). Дно могильної ями фіксувалося на глибині 3,1 м від сучасної поверхні. На дні знаходилися залишки дерев'яної

труни розміром 2,44 × 0,4 × 0,15 м. Рештки людини були представлені лише фрагментом нижньої щелепи та кількома зубами, що розташовувалися на відстані 0,72 м від неї. Таке розташування кісток черепа вказує на те, що в давнину в поховання було здійснено навмисне проникнення, внаслідок чого відбулася руйнація кістяка небіжчика та, вірогідно, було вилучено частину поховального інвентарю. В заповненні повторного проникнення в могильну яму на глибині 2,45 м від сучасної поверхні виявлено салтівську кубишку, яка лежало на боку. На дні труни був виявлений не чисельний інвентар: пряслище зі свинцю (рисунок: 1); п'ять намистин зі скла (рисунок: 3–7); три дротові спіралеподібні пронизки (рисунок: 2).

Північніше від поховання 534, майже впритул до нього, виявлено поховання 535, яке було здійснено у могильній ямі прямокутної в плані форми розміром 1,85 × 0,8 м та глибиною 1,85 м від сучасної поверхні. Мо-

Інвентар з поховань, досліджених на Нетайлівському могильнику: 1–7 — поховання 534; 8–11 — поховання 535; 12–25 — поховання 536

гильна яма була орієнтована своїми довгими сторонами вздовж лінії північний схід — південний захід (азимут 68°). На дні ями, у північно-східній її частині, стояв глиняний салтівський кухоль, північніше від якого лежала на боку миска. В середині миски знаходилися два баранячі астрагали. В 0,12 м на південний захід від кухля фіксувалися залишки черепа людини. В 0,42 м від черепа людини, біля південної стінки ями, лежали: залізне тесло-мотика, фрагмент залізної пряжки. На цій же відстані, біля протилежної стінки могильної ями, знаходилися: ніж у дерев'яних піхвах; бронзовий роз'єднувач від поясу (рисунки: 10); залізне кресало-фібула (рисунки: 9). Ще далі на південний схід від цих речей знайдено черешковий трьохлопатевиий на-

конечник стріли (рисунки: 11) та обушок зі свинцю від кистеня (рисунки: 8).

В 1,8 м на схід від поховання 534 зафіксована могильна яма поховання 536. У плані пляма могильної ями мала форму прямокутника з заокругленими кутами розміром $3,7 \times 1,97$ м. Яма була орієнтована своїми довгими сторонами вздовж лінії схід — захід (азимут 90°). В ямі глибиною 2,75 м від сучасної поверхні було здійснено поховання людини у супроводі коня. Для поховання людини була відведена східна частина могильної ями. Людські рештки на дні ями відсутні, тут були виявлені залишки шкіряного поясного ремня оздобленого срібними бляшками на наконечнику (рисунки: 12–16). Під залишками шкіряного поясу фіксувалися

рештки дерев'яної труни, зверху пояс був перекритий фрагментом дерева від її кришки. Поряд з залишками поясу виявлені три залізних ножа, що були в одних піхвах. У західній частині могильної ями знаходився кістяк коня, який частково розташовувався у навмисно зробленій ніші-підбої, що була зроблена у західній стінці могильної ями. Коня було покладено на лівий бік з піднятими під себе ногами, головою на північ. На кістяку коня знаходилися: залишки дерев'яного сідла з металевими оковками

передньої луки, стремена, залізні вудила з цвяхоподібними псаліями, залізні пряжки і кільце від збруї, круглі та щитоподібні срібні бляшки від ременів збруї коня (рисунок: 22–25). Також тут були елементи зі срібла, що прикрашали ремені на голові коня: дві пряжки (рисунок: 17); чотири наконечника на ремені (рисунок: 21), бляшки круглої та п'ятикутної форми (рисунок: 18–20).

Усі знайдені поховання залишені представниками салтово-маяцької культури та датуються першою половиною IX ст.

В. Дідик, І. Білько, С. Качало, Г. Охріменко

РОЗВІДКИ В ДЕРГАЧІВСЬКОМУ РАЙОНІ

Спільними зусиллями ДП НДЦ «ОАСУ» ІА НАНУ та ОКЗ «Харківський науково-методичний центр охорони культурної спадщини» проводились суцільні розвідки на території Дергачівського р-ну Харківської обл. Мета проведення розвідок – інвентаризація об'єктів археологічної спадщини.

Загалом було обстежено 164 пам'ятки археології, серед яких як вже відомі (152), так і щойно виявлені (12) об'єкти. Роботи проводилися з визначення їх культурної належності та площі поширення культурного шару, нанесення пам'яток на археологічну карту Дергачівського р-ну (об'єкти прив'язано до системи координат WGS 84), а також з невід'ємною їх фотофіксацією і складанням планів.

Археологічна спадщина Дергачівщини представлена у переважній більшості курганними похованнями (126), поселеннями (37) та городищем, які належать до широкого хронологічного діапазону (II тис. до н. е. – XVIII ст. н. е.).

Для встановлення потужності культурних нашарувань і меж виявлених пам'яток дослідниками проведено шурфування дев'яти раніше невідомих поселень у водозборах рр. Уда і Лопань, а також уточнено топографію і розміри трьох щойно виявлених та восьми вже відомих поселень (рисунок).

Багатошарове поселення Лужок 3, Малоданилівська селищна ОТГ (щойно виявлене). Розташоване на північно-східній околиці села на невеликому заплавному підвищенні правого берега р. Лопань. Територія поселення має розміри 112 × 94 м. У його крайньому північному куту закладено пошуковий

шурф площею 1 м². Потужність культурного шару поселення складає 0,35 м. Культурні рештки репрезентовані фрагментами гончарного посуду черняхівської культури III–V ст., фрагментами стінок світлоглиняних амфор, а також малоінформативними уламками кераміки доби бронзи із ретельно відмуленим керамічним тістом з домішками піску.

Поселення «Дергачі – вулиця Горького», Дергачівська міська рада (щойно виявлене). Розташоване за 0,37 км на північ від приватної забудови на однойменній вулиці південно-західної околиці м. Дергачі, на правому березі балки. На військово-топографічній карті Західної частини Російської Імперії (т. зв. карта Шуберта 1869) зазначена балка іменується як Дуброваха. По її дну протікає струмок, що впадає в р. Лопань.

Культурні рештки зафіксовані на площі 3,08 га (284 × 167 м). У центральній частині поселення зафіксовано зольник діаметром 28 і 0,3 м заввишки. Його попеляста поверхня густо насичена фрагментами ліпного посуду та потрочених тваринних кісток. На південь від зольника закладено пошуковий шурф площею 1 м². Глибина залягання культурних решток до 0,4 м. Речові артефакти представлені уламками ліпного посуду, фрагментами зубів та ребер домашньої худоби. За керамічними аналогіями поселення датовано V–IV ст. до н. е. (скіфський час).

Поселення Безруки 2, Безруківська сільська рада (щойно виявлене). Розташоване на північно-східній околиці с. Безруки. Пам'ятка займає високу надзаплавну терасу лівого корінного берега р. Лопань, яка утворена